



Hankintalain muutosehdotus – vaikutuksia jätetoimialalla

JÄKKI 26.2.2025

Johanna Routio
ISO / Kiertotalous-yksikkö

Hankintalain muutosehdotus

- TEM pyytää lausuntoja hankintalaki HE-luonnoksesta Lausunto – Lausuntopalvelu 11.3.2025 mennessä. Hankintalain muutosta valmistellut työryhmä päätti työnsä 30.11.24 ja luovutti hallituksen esitysmuotoon laaditun ehdotuksensa TEM:lle tammikuussa 2025.
- Muutosehdotuksen taustalla on hallitusohjelmassa olevat useat hankintalakia koskevat kirjaukset, joilla hallitus tavoittelee keskipitkällä aikavälillä julkisista hankinnoista merkittäviä kustannussäästöjä.
- Tavoitteena on parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta sekä turvata laadukkaat palvelut. Taustalla myös hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä.
- Ehdotuksessa mm. esitetään sidosyksiköiden käytön rajoittamista hankintojen toteuttamisessa asettamalla sidosyksikön omistukselle yleisen edun huomioon ottava vähimmäisomistusosuutta koskeva vaatimus (10 prosenttia). Esityksellä pyritään lisäämään erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten osallistumismahdollisuuksia julkisiin tarjouskilpailuihin sekä parannetaan hankintojen vastuullisuutta ja edistetään huoltovarmuuden ja turvallisuuden toteutumista myös sopimuskauden aikana.
- Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 (sisältää siirtymäaikoja). Vähimmäisomistusosuutta koskevaa säännöstä sovelletaan jätehuollon alan sidosyksiköihin 1. päivästä heinäkuuta 2028. Mikäli sidosyksikön kanssa tehtävä sopimus liittyy jätehuoltopalvelujen tuottamiseen, hankintayksikkö voi hyödyntää tällöin sopimusta 30.6.2028 saakka.



Hankintalakiuonnos: hankinnat hankintayksikön sidosyksiköltä

- Muutosehdotuksen mukaan kunkin hankintayksikön omistusosuus sidosyksiköstä tulisi olla vähintään 10 prosenttia.
- Omistusosuutta koskeva vähimmäisvaatimus kohdistuisi sellaisiin sidosyksiköihin, jotka toimivat osakeyhtiö-, säätiö- tai yhdistysmuotoisena. Omistusta koskevaa vähimmäisvaatimusta ei siten sovellettaisi kuntalain mukaisiin kuntayhtymiin.
- Lisäedellytyksenä sidosyksiköiden käyttämiselle olisi, että kunkin hankintayksikön omistusosuus sidosyksiköstä olisi vähintään 10 prosenttia. Tämä tarkoittaisi, että kunkin omistajan tulisi hallita vähintään kymmenesosaa yhtiön äänimäärän tuottavista osakkeista tai vastaavasta osuudesta.
- Lisäksi 10 prosentin vähimmäisomistusvelvoite ulottuisi myös sidosyksikön mahdollisiin tytär- tai sisaryhtiöihin. Sidosyksikköä koskevaa 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimusta sovellettaisiin kokonaisarvion perusteella siten, siinä otettaisiin huomioon emoyhtiö ja sen tytär- ja osakkuusyhtiöt. Tarkoitus on estää erilaiset keinotekoiset järjestelyt, joiden ilmeisenä tarkoituksena olisi kiertää 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimusta esimerkiksi siten, että omistusosuusehdon välttämiseksi sidosyksikkö toimisi emoyhtiönä ja omistukset jaettaisiin sen pienempiin, tytär- tai osakkuusyhtiöihin, tai joissa omistus ketjutettaisiin muulla tavoin, siten että kussakin yhtiössä 10 prosentin vähimmäisomistusehto täyttyisi.
- Ehdotetun muutoksen tavoitteena on estää kansallisesti sidosyksiköiden omistuksen jakautuminen hyvinkin pieniin osuuksiin, mikä olisi ongelmallista hankintalainsäädännön ja kilpailun rajoittumisen estämistä koskevien tavoitteiden näkökulmasta.



Ehdotuksessa arvioituja vaikutuksia jätetoimialan osalta

- KKV:n selvityksen mukaan ehdotetulla 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksella olisi vaikutuksia 24 osakeyhtiömuotoiseen jäteyhtiöön 26:sta. Yhtiöt joutuisivat muuttamaan omistusrakenteensa.
- Muutoksesta arvioidaan aiheutuvan negatiivisia taloudellisia vaikutuksia, sillä monista jäteyhtiöistä muodostuisi uudelleenjärjestelyiden seurauksena hyvin pieniä ja alueellisesti hajanaisia, mikä heikentäisi niiden toiminnan kustannustehokkuutta ja johtaisi asukkaiden jätemaksujen nousuun.
- Lisäksi negatiivisia kustannusvaikutuksia arvioidaan aiheutuvan kuntien jäteyhtiöiden hallinnoimaan infra-omaisuuteen sekä pitkäaikaisiin jätteenkäsittelypalveluita koskeviin sopimuksiin. Vaikutukset kohdistuvat tällöin niin omistajiin kuin sidosyksiköihin, mutta välillisesti myös sopimuskumppaneina tällä hetkellä oleviin yrityksiin.
- Muutos saattaa hidastaa jätehuollon systemaattista kehittämistä sekä erilliskeräystä ja kierrätystä edistävien ohjauskeinojen käyttöönottoa nykyisen jätehuoltojärjestelmän hajautuessa entisestään.
- Ehdotus voisi lisätä jätehuoltopalvelujen hankkimista kilpailuilta markkinoilta, mikä saattaa joillakin alueilla parantaa palveluiden saatavuutta ja laatua.
- Koska yksityistä jätteenkäsittelykapasiteettia ei ole kattavasti tarjolla, ehdotus lisää tarvetta nykyisten kuntien jäteyhtiöiden aiempaa laajempaan jätteenkäsittelypalveluiden ulosmyyntiin tai jätelain 33 §:n tarkoittamassa markkinapuutetilanteessa toissijaisen vastuun (TSV) palvelun myyntiin. Lopullisten vaikutusten arviointi kotitalouksille edellyttää tarkempia selvityksiä, jotka tehdään jätelain jatkohankkeiden yhteydessä.



Esitykseen sisältyvät eriävät mielipiteet sekä lausumat

- Esitykseen sisältyy MMM:n sekä SY:n ja EK:n täydentävät lausumat sekä VM:n, YM:n, KKV:n Kuntaliiton ja Hyvil Oy:n eriävät mielipiteet.
- SY ja EK kannattavat ehdotusta ja pitävät tärkeänä varmistaa, että vähimmäisomistusosuus säädetään ilman poikkeuksia. VM, YM, KKV, Kuntaliitto ja Hyvil Oy ovat eriävissä mielipiteissään suhtautuneet kriittisesti vähimmäisomistusosuutta koskevaan vaatimukseen.
- YM:n eriävässä mielipiteessä on katsottu, että mietintö on jätetoimialan osalta vielä puutteellinen eikä valmis lausuntokierrokselle. Mietinnössä ei ole riittävästi huomioitu jätetoimialan erityispiirteitä verrattuna muihin toimialoihin. Erityisesti esityksen suhde jätelaissa säädettyyn operatiivisten tehtävien siirtoon (jätelain 43 §) on epäselvä. Lisäksi ehdotettu siirtymäaika on muutoksen merkittävyyteen nähden liian lyhyt, vaikutusarvio puutteellinen eikä ehdotukseen sisälly yleisen edun arviointia jätetoimialan kannalta.
- Hankintalain muutosehdotus vaikuttaa merkittävästi jätelaki 2 -hankkeeseen. Jätelaki 2 hankkeessa tehdään yhdyskuntajätehuollon kilpailuneutraliteettia koskeviin säännöksiin tarvittavat muutokset huomioiden hallitusohjelman mukaiset kirjaukset kuntien toissijaisen vastuun tarkentamisesta sekä ulosmyyntirajan tiukennuksesta. Hankkeelle on perustettu seurantaryhmä. Hankkeen aikatauluarvio: HE –luonnos lausuntokierrokselle syksyllä 2025.

